

A dicsőség napjairól!

Megrendelhető két krajczáros levelezési lapon.

Aláírási fölhívás.

Megrendelhető postai utánvétel mellett.

A MAGYAR FORRADALOM ÉS ÖNVÉDELMI HARCZ TÖRTÉNETE.

440 nyomtatott hasábra terjedve.

1848—1849-ben.

32 képpel diszítve.

Irta
Tóvölgyi Titusz.

Regényes leírásokkal a népnek.

Kiadja
Heckenast Gusztáv.

„1848—49-ben senki sem volt nagy, csupán csak a nép! — így kiált föl Horváth Mihály, a szabadságharcra vonatkozó nagy művének valamelyik lapján. Annál meglepőbb tehát, hogy ama számtalan könyv között, melyek e dicső korszak eseményeit tárgyalják, egy sincsen eddigé, mely a nép számára irva méltó de olcsó alakban jegyezne föl az áldozatokat, melyek örök dicsőségét s örök tulajdonát képezendik mindenha a magyar népnek! A szolgaság napjaiban a nemzet nyelve és szokásai a kunyhók szerény falai közt lőnek legtisztábban megörízve... s midőn a szabadság órája ütött, legtöbb önzetlenséget, hősiséget és hazaszeretetet azok tanusítottak ismét, kiket — rabszolgák és koldusok lévén századokon át! — csupán a haza szent neve birt rá, hogy elhagyják a házi tűzhelyt, a családot, a munkát s haljanak meg a csatatéren — névtelenül! Méltón, oh nagyon méltón tisztelte meg őket ezért Kossuth Lajos aranyozta „a névtelen főlístenek“ mindent kifejező címével.

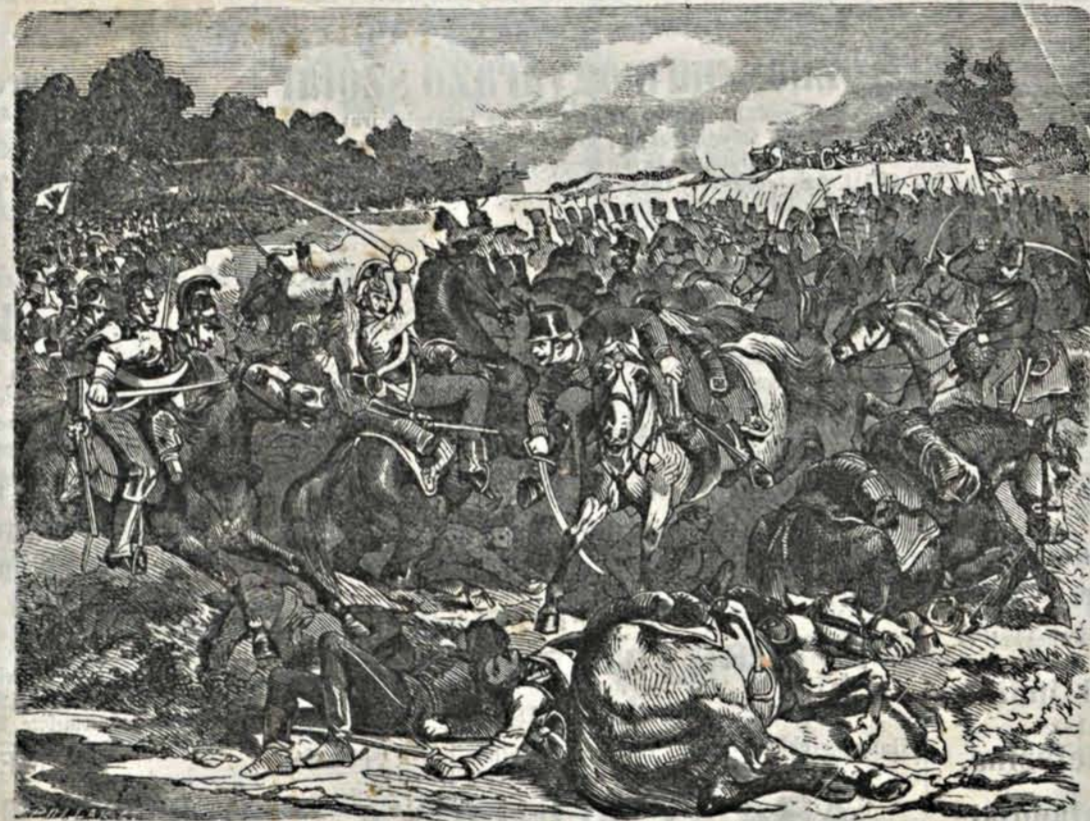
S miután a vér soha sem válik vízzé s csak sárga nemzenek a költő szerént a sasok: lehetetlen, hogy nagy erényeiket magukkal vitték lé-

gyen le a sirba ama dicső honpolgárok s hogy fiaik és unokáik lelkeiben és szíveiben egy szikra se maradt legyen azon nemes lángolásból, melynek fénye be fog világítani a késő századok éjébe is, megjelölve az utódoknak a nyomokat, melyeken haladniuk kell s melyekről letérni egy — a hazaárulással.

Szentül hiszem tehát, hogy szívesen látott vendég lesz minden jóra való magyar hajlékban a szép könyv, melyben a magyar nemzet — s mely legmagasabbra emelkedett osztályai közül: a magyar nép nagy tetteit fogom elmesélni, hiven és igazán, a mint történtek s világos de meleg hangon, a mint — rokonszenvem súgja. Egyes fejezetek megfelelő becses rajokkal is vannak ékesítve, mik jelentékenyen fokozzák a hatást, s miután a mű ára **rendkívül olcsó**, a magyar néptől magától függ egészen, hogy a biblia mellett a legszegényebb asztalon is föllelhető legyen ezentul ama szent könyv egyedül odailló párja is: „Az 1848—49-ki szabadságharc története“.

A díszes külsejű könyv nagy alakban 440 hasábra terjed s a nevezetesebb fejezetek címei a következők:

A nép vezére (képpel). — Az ifjúság vezére. — Március 15-dike (képpel). — Örömnapp. — A 12 pont fogadtatása az országgyűlés által. — Március 23-dika. — A királyi leirat Bécsből megérkezett. — Március 30-dika. — Egy második királyi leirat. — A német fiatalok Pesten (képpel). — Az 1848-diki törvények főbb pontjai. — Mit mondott a király? — Mi történt a királyi beszédek után? — A bécsi camera rilla. — Az osztrák államadósság. — Hogy lehet félrevezetni egy nemzetet. — A camarilla Erdélyben. — Az unio. — A magyar felelős miniszterium leirata az erdélyi országgyűléshez. — A miniszterelnök fölszólítja a magyar népet. — A székelyekhez (képpel). — Kik csinálták a forradalmat. — Az első magyar népképviselői országgyűlés (képpel). — A magyar hadsereg megszűlése. — A magyarok kezdték-e a forradalmat? — A camarilla megmutatta foga fehéret. — A magyar hazaszeretet (képpel). — Jellasi bán megfeszítetetik, a magyar küldöttség pedig nem (képpel). — Egy portán sok ur (képpel). — Kossuth a helyzetéről. — Mit használt a mérsékelt miniszterium? — Kossuth a nép lelke (képpel). — Még egyszer küldöttség. — A dolgok megindulnak (képpel). — Mi történt vitéz Jellasi bán ural? (2 képpel). — A királyi fölhívás. — A király megretírel. — A király Olmützből. — Kossuth kezébe veszi a gyepőt. — Lázadókkal nem alkuszom! — Hát tamajunk. — A katholicus paposság. — Görgei előjártékai. — A magyar nők (képpel). — A magyar nők (képpel). — Az országgyűlés kiáltványa (képpel). — A szerbek (képpel).

ej (képpel). — Az olások (képpel). — Dupla lénung, nincs király. — A magyar és osztrák hadseregek létszáma az országban (képpel). — Schlik az országban. — Kossuth proclamatiót ír a pápák számára. — Visszavonulás. — Görgei Mórál veszni hagyja az utközetet (képpel). — Az országgyűlés Debreczenbe létezik át (képpel). — 1849 első napja. — Bem apó is hozzáállt a dologhoz (2 képpel). — Mit mondott Windischgrätz a békeküldöttségnek. — Windischgrätz Pesten. — A kormány Debreczenben. — Pesten. — A koczká fordulni kezd (képpel). — Görgei egy kiáltványa, mely által honarúli lesz. — Branyiczki (2 képpel). — Görgei nagyon kitánczolta magát. — Dembinszky. — A kápolnai csata (képpel). — Szolnok. — A háromszéki székelyek (képpel). — Vízakónál már orosz segíti a nemet. — A piskii hídnál. — Bem apó Szebenben. — Az irodalom. — A szeg kiüti magát a zászkából. — Diadal diadal után. — Komáromban. — Egy osztrák őrnagy vérdübe (képpel). — Szent-Tamás bevéteit (képpel). — A köztársaság. — Köztársasági kormány. — Buda. — Segítség! — Népfölkelés (képpel). — Hány volt az ellenség, és hány volt a magyar. — Az új kezdet. — Szerencse-kerék megfordult. — Szabaduljon a ki tud. — Haynau kiáltványa. — Hadi tanács Pesten. — Szönyél. — Ismét a szerbök. — Haynau Szeged alatt áll. — A bajok Erdélyben (képpel). — Az utolsó utközet a fegyverletét előtt. — A kormány leköszönése. — Világosnál, Világosnál. — buszárók könyeznek! (képpel). — Végző.

Tóvölgyi Titusz,
szerző.

Előfizetési ár: 1 forint 50 kr.

A mint a pénz vagy megrendelés megérkezik Pestre, a sajtó alól már kikerült mű rögtön megküldetik a megrendelőnek bérmentve.

Gyűjtőknek 10 példányra egy ingyen példány és bérmentes küldés.

Postai utalvánnyal is lehet előfizetni, vagy pedig 2 krajczáros levelezési lapon megrendelhető a könyv az alulírt kiadó-hivatalban.

Heckenast Gusztáv
kiadó-hivatala

Pesten (egyetem-utca 4-ik szám).

Kiadó-tulajdonos Heckenast Gusztáv. — Nyomtatott sajtó nyomdájában Pesten 1871 (egyetem-utca 4-dik szám alatt).

23-ik szám.

Tizennyolczadik évfolyam.

Előfizetési feltételek: a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok együtt: Egész évre 10 frt. — Fél évre 5 frt.

Csupan Vasárnapi Ujság: Egész évre 6 frt. Fél évre 3 frt. — Csupan Politikai Ujdonságok: Egész évre 5 frt. — Fél évre 2 ft. 50 kr.

Hirdetési díjak: a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságokat illetőleg: Egy négyszer hasábzott petit sor, vagy annak helye, egyszeri igtatásnál 10 krajczárba; háromszori vagy többszöri igtatásnál csak 7 krajczárba számítatik. — Kiadó-hivatalunk számára hirdetményeket elfogad Beesen: Oppelik Alajos, Wollzeile Nr. 22. és Hansenstein és Vogler, Wollzeile Nr. 9. — Bélyeg-díj, külön minden igtatás után 30 krajczár.

Czékus István.

Az ágostai hitvallású tiszai egyházkerület új főpásztor, ki e hó 1-jén igtattatott be Rozsnyón superintendensi hivatalába, azon valódi lelkészek egyike, kiknek eszűdes, zajtalan, de annál áldásosabb működése önkénytelen ragadja tiszteleire azokat, kik annak tanui, s megszerzi az elismerést, a nélkül hogy kihívna azt. E sorok írója, ki Czékus papi és lelképásztori működését évek hosszú sora óta ismeri és figyelemmel kíséri, csak szerencsét kívánhatott a tiszai egyházkerületnek a választásáért, mely a legérdemesebbre esett.

Midőn e férfiu arczépe keretűl élettrajza főbb vonalait vagyunk közlendők, nem egy nagy eseményekben s feltűnő tettekben változatos életpályá, hanem egy igénytelen, de folytonos munkásságban s az emberiség szellemi érdekeire fordított hű gondban folyt élet egyszerű rajzát ígérhetjük csak.

Czékus István 1818. deczemb. 22-én született Gömör-Panyiton, nemes, de szegénysorsu szülőktől, kiknek főigyekezetök volt a tanulási kedvet élesztieni s táplálni fiokban. Atyja kimondhatlan öröme ebben épen nem volt hiány, s a szorgalmas fiu, ki már a panyiti falusi iskolában is kitűnt s szorgalmas tanulása mellett karénekesi szolgálatával is megszerzte ruhácskáját, a rozsnyói gimnasiunba mehett, hol szintén karénekesnek íratta be magát s szülőitől a fehér-ruhával való ellátáson kívül semmi segélyt nem nyerve, végezte el a gimnasiun tanulmányokat. A bölcsészeti tanfolyamot Lőcsén végezte, kitűnő sikerrel s innen Pozsonyba ment a hittan tanulására, hogy magát, belső hivatásának engedve, a lelkészi pályára készíthesse. Szorgalma, tehetségei, komolysága iskola-társai s tanárai bizalmát egyaránt megszerzék neki s a protestáns főiskolákban divott szokás szerint magán-tanítással bízott meg, miből elég jövedelme volt, hogy magát fentarthassa. A mellett ösztöndíjakat nyert, az önképző kör titkáruál s iskolai

CZÉKUS ISTVÁN.

Vácson lelkész és tanító egy személyben, két s fél évig működött, s hívei áldásaitól kísérve ment át Kecskemétre, hol öt évet töltött. A kecskeméti ág. hitv. egyház mostani díszes templomának tulajdonképi alapvetője ő; gyűjtve reá az alig 500 lélekből

álló kis gyülekezet körében 3000 frnyi templomtőkét, buzdítván a híveket minden jóban s maga menvén elől a jó példával, midőn az egyház elemi iskolájában hetenként négy órán önként tanított (a mellett a hely. hitv. főgymnasiumban, mint rendkívüli tanár a német nyelvet adta elő) s általában egyháza és iskolája beléletében egy új korszak kezdeményezője volt.

Kecskemétről 1855-ben Sajó-Gömörre, 1858-ban Dobsinára, 1859-ben Rozsnyóra költözött át. Szülőföldjére legnépesebb s legvirágzóbb egyházi versenyzetek egy-mással, hogy birhassák azt a férfiu, ki munkásságával, ékesszólásával, szeretetével s buzgóságával mindenütt életet öntött híveibe s kezei után áldást tenyészített, a hol csak működött. Így Sajó-Gömörön s a hozzátartozó lökösházi leányegyházban most már nagy virágzásra emelkedett magtárakat alapított, melyek az egyház és iskola javára szépen jövedelmeznek, s a mellett az inség napjaiban józsefi jótéteményt árasztanak a szűkölködőkre; ott is, Dobsinán is, lelképásztori gondjai mellett iskolatanítói tisztelet is végzett, szenvedélyes tanítója lévén az apró nemzedéknek; Rozsnyón pedig a protestáns egyház amaz élő-tökéjét, a hívek áldozatkész buzgóságát oly mértékben bírta kamatoztatni, hogy ma már, néhány évi működése után, az egyház háromszáz köböl gabonát tartalmazó kamatóttal, és közel 5000 ft tökével rendelkezik. 1860-ban a szegény szerencsétlen egyházak fölségelésére egyházi, — azonkívül női gyámintézetet létesített, mely utóbbi az első ilyenmü volt hazánkban; 1861-ben buzgó adományok gyűjtésével eszközölte a rozsnyói templom belső megújítását s földiszitását; 1863-ban a főgymnasium végleges kiépítése eszméjét pendítette meg s annak, fáradságtalan buzgólkodásával oly lendületet adott, hogy több mint 6000 ftot gyűjtve reá, azt márszerencsésen be is fejezte. 1866-ban két jótékony temetkezési társulatot léptetett életbe Rozs-

nyón, és pedig hitfelekezeti különbség nélkül. 1868-ban végre a városi kised-óvoda létesítésén fáradozott s azt, házról-házra járva segélyért és eszmetervezésért, létesítette is.

Ime, egy igazi lelkes működése! Építő Nehémiás, fáradozó Pál, szeretetteljes János. Csékus buzgó s lelkes működését a gyülekezetek áldásain kívül, melyekben szolgált, elismeréssel kísérték más egyházak is, melyek annak tanúi voltak s bizalmukat iránta azzal fejezték ki, hogy az egyházi kormányzat körében nagyobb és nagyobb hatáskörrel ruházták föl. Pestmegyében, mint fiatal lelkes, egyházmegyei aljegyzőséget viselt. Gömörben először iskola-felügyelő körlelkész, 1860-ban gömői alesperessé, ugyanakkor — Máday superintendensé választása után — a tiszai egyházkerület főjegyzőjévé választott. E hivatalában sem tagadta meg magát buzditó, mozgató szelme s üdvös tevékenysége. 1863-ban a tiszakerületi lelkes-tanár- s tanítói özvegy- és árva-gyámintézet létesítését indítványozta, melynek alapszabályai egyházkerületileg elfogadtatván, az 1866. jan. 1-jével életbe lépett, s az ő pénztárnoksága alatt öt év alatt, részvények-, befizetett díjak- s buzgó adományokból közel hatvan ezer forint tökéletesre szaporodott. Főesperessé levén, a gömői egyházmegyében külön lelkesi magtárt is létesített Dobosinán, mely már 300 kőből gabonával s 1000 forint tökével rendelkezik; az esperességi özvegy-árva-gyámintézet fölött pedig ugy örködött, hogy annak tőkje, az esperessége alatt 3000-ról 10,000 frtra szaporodott.

Ha mind ezekhez hozzá tesszük, hogy a gömői egyházmegyében leginkább szitott pártosi mozgalmak lecsillapításában, a felizgatót kedélyek megnyugtatózásában, a célzott kitérés megelőzésében, Szentiványi Miklós és Szontagh Pál felügyelőkkel együtt Csékusnak van legtöbb érdeme, s az ő erélyét és tapintatát illeti a legtöbb dicséret; ha említjük, hogy az egyház-irodalmi téren, mint a „Protest. egyházi s iskolai Lapok“ egyik tevékeny munkatársa, egy az egész ág. hitv. egyházban (magyar, német s tót nyelven) elterjedt hitoktatási kézi-könyv szerzője, valamint gyűjteményekben közrebeszátott jeles egyházi beszédei által is általános elismerést nyert: érteni fogjuk a tiszai egyházkerület indokolt bizalmát, mely őt Máday felérendezte nagy többséggel választotta superintendensévé.

Magán életéről kevés mondani valónk van. 1850 óta nős s 8 élő gyermek apja; házában is ember és pap a szó legszebb értelmében s megérdemelt boldogságnak örvend. Élete itt is a nemes tevékenység s szellemi emelkedettség ama nagyreketéti képét tünteti elé, melyet hivatali pályája! —á—r—

A távozó.

Kék fellegek, messze-messze, Utánam néznek a hegyek. Ok napsugárral csokoloznak... Beszéljenek, ha elmegyek.

Lassan-lassan torló habokkal Sokáig elkísér a Vág, Halkan regélgem... majd egyszerre Fölsir s gyorsan utamba vág.

Csak had megyek... Charmettes*) ölében Sem látok én virágokat; Naphoz szálló kecskenyokról Tudnék dalolni én sokat!

Ne kérdjétek: hová visz útam; — Utánam néznek a hegyek, Aranyozott kék koronával... Beszéljenek ha elmegyek!

Gáspár Imre.

*) „Charmettes“: Rousseau bájoló magánya.

Csillagos ég.

(Szladkovics tót költőtől.)

Királyi testvérek ti a fénylő égen, Hova, melyitekhez száll föl lelkem, kérnem. Oh, ha ti hozzátok fény-hazába szállok: Mily szűk minden itt lenn, elhervadt virágok.

Hallgattok? Kérdezem titkos ragyogástok', Csüggeteg reménnyel nézek föl hozzátok. Királyi testvérek, oh csak ragyogjatok Fényes reményeim, mosolygó csillagok!

Csillogó dicsőség a ti ragyogástok: Dicsőségért röplök lelkem föl hozzátok. Királyi testvérek, oh csak ragyogjatok Fényes reményeim, mosolygó csillagok!

Gáspár Imre.

Vidám szüret.

Bezdoly.

P. SZATHMÁRY KÁROLYTÓL.

I.

Keresdi Laczinál kevés vidámabb fiút ismertem a világon; pedig nem mondhatnám, hogy akár diáki életben, akár a honvédségnél valami szomorú körben szerettem volna élni.

Laczi már az iskolai életben is a mulatságok és diák-csinyek nagy mestere volt. Ő volt patens-nélküli föltalálója annak a később nagykelendőségi találmánynak, miként kelljen két-három összekötött keféprű és egy villa segítségével a második emeletből az első emeleti ablakokba, mint teljes biztonsági helyre rakott sertés- és sajt-féléket az utcára egy czinkostárs köpenye, mint elforgó készülékbe lepszéklálni, melyeknek felkötésére aztán maga a gazda is nagy ünnepléssel meghívott.

Ő volt azon elmés fölfedezés egyik hű gyakorlója is, miképen kelljen a hajnali téli imákra begyűlt szolgálók haját egy zsinanggal összefűzni, mely azokat az áhítatos-ág órái után kellemes zavarba hozta.

Mester volt a verekedésben is, s egy ily mulatságot követett vizsgálat alkalmával ő találta ki azt a mentséget, hogy minden a verekedésben résztvevő diáknál a „signum“ volt, az a bot tudniillik, melyet a tanuló a latin nyelv gyakorlatára kényszerítő eszköz gyanánt egymásnak szoktak adni, s mely ezuttal esetleg csakugyan egy természetes ütleg volt.

A legatusi adomáknak is részint hőse, részint költője volt, s az ilyes kirándulásokból soha sem jött haza a nélkül, hogy egy-egy kis való, vagy költött kalandot ne hozzon haza, melynek hőse újra ő, hősnője pedig valamelyik fiatal papné, vagy iskolamesterné vala.

1848-ban együtt végeztük a jogot, s a mint a felhők tornyosultak, Keresdi Laczi haza sietett s pár hét múlva azt hallottuk, hogy — házasodik.

— Bolondos volt egész életében, s ugy látszik, jól konzerválta magát — mondók egymás között.

De Laczi személyesen czáfolta meg a közvéleményt; két nap múlva ott volt századunkban, mint tisztességes huszár-közlegény.

— Hát te nem házasodtál meg? — kérdők csaknem valamennyien egyszerre tőle, mikor berukkolt.

— No ugy félig-meddig. Volt egy régi kis leány ismerősöm, kivel már 6—7 éves koromban férjet s nőt játszottam; aztán most eljegyeztem, hogy legyen, a ki nevesen rajtam, ha elestem.

Ezen aztán jót neveltünk mindnyájan. Laczi igen derék katona volt; jó kedvű, harcziás, bátor és a katonaság legmagasabb

eszményképe: igen szép huszár. Igen jól állott neki mire őrmester lett, az ezüst csillagos, vörös zsinóros szürke dolmány s a szép forgós csákó; festeni sem lehetett szebb férfiút, azzal a pelyhedző körszakállal s csinosan, huszárosan kifent bajusszal, villogó fekete szemekkel.

De nem is kell hinni, hogy akkor ily magas rangot ingyen osztogattak volna, mint most némely urfiscának a hadnagyságot.

Meg kellett azt előbb ügyesség és bátorság által érdemelni.

Laczi minden rangfokozatot a csatamezőn érdemelt ki. Ha vissza tudok emlékezni, a következő sorozatban.

Az első csatában kora reggel meglepettünk az osztrákoktól. Kisé távolállított előőrseinket levágták s csak akkor vettük észre, mikor a főrsi tűz közé, mely körül reggelire épen pálinkáztunk, két kartács hullott.

Szerencsénkre nem sült el egyik sem. Ki tudja, hány évtized óta roszdásodtak ott az osztrák raktárakban.

De azért az unjocz katonák között nagy volt a megdöbbenés. Kivált a markotányos-nok iszonyuan jajveszékelték s földhöz akarták verni a pálinkás korszót. — De már azt nem engedjük! — mondja Laczi s kikapta a korszót a markotányos kezéből s jót húzva belőle, sorra adta a bajtársaknak. A sortűz között, melyet egy előre nyomult csapat adott, még arra is ráért, hogy tárczából egy forintos bankót, — a pálinka árát, ki adja a markotányosoknak. Csak ezután vetette magát lovára, hogy helyét a csatában elfoglalja, s első legyen, ki csatával az ellenség megkerülésére siessen.

Ez esetet meglátta kapitánya s ott a helyszínén kinevezte — tizedesnek.

Második előléptetése akkor történt, midőn Szeben felé mentünk.

Századunk, mely az előcsapatot képezte, egy erdőben tulnyomó osztrák gyalogságra bukkant, mely a fák mögé búva, egyszerre gyilkos tüzet adott.

A váratlan támadás és néhány bajtársunk eleste zavarba hozta századunkat; többen a bátortalanok közül visszairamodtak.

De Laczi nem vesztette el lélekjelenlétét s míg századosunk egy kis tisztán s a századot újra összeszedni készült: ő egymaga előre vágott; egy fa mellé vonult baka fejét hatalmas fringijával ketté hasítá, s mi közben a többiek e merészségen álmélkodva, részint megfutottak, részint szájat tátottak: ő leszállt lováról, előkereste tárczáját s az elesettkatona fehér szíjára írónnal rá írta: „vágta Keresdi Laczi, anno 1849.“ Ekkor már többen állottunk mellette s előnyomulásunk a kis erdőt pár percz alatt kitisztította.

A nyomban ott termelt százados előttünk nevezte őt ki őrmesternek s az osztály lobogóját is azonnal reábizta, elvévén azt egy másik bajtársunktól, ki azzal hátravonult volt.

Természetes, hogy volt reá egeket hasogató éljenzés. Szébenbevetélenégy felszázaddal agyukat vett el az ellenségtől; de itt meg is sebesült. Mint hadnagy és a harmadik érdemrend tulajdonosa tért csapatunkhoz vissza.

Mikor pedig Dvánál a fegyvert leraktuk, ő mint kapitány törte össze kardját.

II.

De azért nem lettünk foglyokká.

A bekísérés alatt egy esős éjszakán Laczi félrehívt.

— Barátom — mond — itt van az idő és alkalom, hogy meneküljünk. Az oroszok bebocsátottak a városba, hol ismerőseim

vannak, kik két polgári ruhát adtak rendelkezésemre. Én már le is borotvákoztam; neked meg arra sincs szükséged; jer és öltsd fel gyorsan; ezek a tuskók ugy sem bánják, akár merre megyünk. Reggel visszamaradunk a városban, s ha egy kissé tisztul a tájék, utat veszünk haza felé.

A terv jó volt és én elfogadtam; bár kifejeztem azon nézetemet, hogy valószínűleg ott is csak reánk akadnak később.

— Azt mondja a diák: a kinek ideje van, élete van — mondja Laczi; — oda haza majd gondolunk valamit. Van nekem oda haza egy olyan rejtett helyen szőlőm, a hol az ördög sem keres.

Szászvárosban szekerre kaptunk és csakugyan szerencsésen kiértünk a vonuló osztrák és muszka csapatok utjából; pár nap alatt ott voltunk S... en a Laczi szőljében.

Annak daczára, hogy S... n már német dragonosok voltak beszállásolva, Laczi öreg nénye és még öregebb vinczellérje találta utat-módot, hogy minket szellemi és anyagi elegelekkel ellássonak. Náni néni az öreg vinczellértől küldött könyvet, kártyát és eledelt számunkra.

Még jó pajtás is akadt elég. Sokan menekültek haza az oláhsgon keresztül s azok is megtalálták az utat a Magura rejtett völgyei és kunyhóhoz; néha 8—10-en is voltunk s ily vidám társaságot alkottunk, hogy danáinktól csak egy zengett az erdő.

Nem tartottuk üdvösséges dolognak bejárni a városba, de Laczi pár ízben mégis beszókött esténkelt, midőn kémszemektől kevésbé félhetett; ilyenkor csak a késő éjszaka vetette haza.

Igy tért haza egy ízben csaknem az éjfél óráiban. Én már lefeküdtem volt, kimerítvén egy Conversations-Lexicon egyik kötetének tartalmát unalmamban.

Laczi megjöttére azonban fölserkentem. — Mi hír a nagy világban Laczi? — kérdém félálomban.

— Semmi! Semmi! — mormogott Laczi szokatlanul zordon hangon és le s föl sétált a szobában.

— Nem fekszel le? — kérdém később, hogy álmodat kopogásával zavarta.

— Nem; nem vagyok álmos.

— Hát mit csinál a kis Mariska?

— Tudja az ördög! — mondja Laczi és fütyülni kezdett.

En pedig, bár Laczinál e hangulat föltünő és szokatlan volt, nem kérdezésködtem többé; a helyett nemsokára elaludtam.

Másnap reggel Laczit egészen felöltözve találam az ágyon. Ugy látszik, csak reggel feküdt le, mert az egész szál gyertya le volt égve.

Laczi csak délre kelt föl, de bár az éji nyugtalanság meglátszott rajta, újra jó humorban vala s egész nap kifogyhatatlan volt a bolondnál bolondabb adomákban.

— Az éjjel, mikor hazajöttél, bezzeg nem volt ilyen jó kedved — mondtam.

— Ah akkor még bolond voltam! — mondja Laczi szivarra gyujtva; mára már megjött az eszem. Minden ügyjő, a mint van! — Nem mondhatnám. A vinczellér azt beszéli, hogy már a hegyeken is megfordultnak a zsandárok s egy szép reggelen, vagy rut éjszakán befognak bennünket is, mint a kőbor ebeket szokás.

— Bánom is én! — mondja Laczi vállvonitva. — Föl csak nem akasztanak, s ha igen, hát van itt fa elég; lögni fogunk!... De addig csak legyünk vigan! Holnap kezdődik a szüret s azt még csak megüljük; bort, szivart, ennivalót rendeltem s a fiukat még ma meghívatom holnapra. Vigan leszünk!

Erre meg aztán én vontam vállat.

(Vége követk.)

Az ember értelmi és erkölcsi képességeinek fejlődése.

— Darwin legújabb műveiből. —

(Előbeszélő gyanánt az egész tartalom. — Az értelmi tehetség fejlődése. — A polgárosodás harca a barbárság ellen. — Az utánzás szerepe és jelentősége. — Rokonszenv és barátság; az erkölcsi tulajdonok fejlődése. — Ősi erények: hűség, bátorság, engedelenség, önfeláldozás. — Az ósok hősei. — Szokások természeténél. — Őselődeink önértéke és hűsége. — A művelődés fokozódását sok körülmény korlátozza vagy sieteti; a haladás nem állandó szabály.)

Darwinról és műveiről több ízben volt már szó e lapok hasábjain, s midőn ez alkalommal a nagyírú tudós legújabb munkájáról megemlékezünk, csak egy csesznyemagba szorított vázlatot adunk olvasónk elé, melyből a nagyérdékű könyv lényegét néhány vonásban megismerhessék. Az egész mű*) két kötetet két főrészre foglal magában; az első „az ember származását“, a második „a nemek kiválasztását“ tárgyalja. Az általánosabb érdektől az első rész, először azt kutatja: vajon az ember, ép ugy mint minden más faj, szintén valamely régenre létező alakból származik-e? — Másodszor: fejlődésének módját és harmadszor: az egyes emberfajta közt létező különbségeket és ezek értékét taglalja. Régebben ismert tényekkel találkozunk e lapokon, de azok oly vonzó modorban s oly megfigyeléssel vannak csoportosítva, hogy méltán mindenki várakozását kielégítik; következtetési pedig, ha nem mindenkor hordják is magukon a határozottság bélyegét — mert hiszen arra még sok anyag és adat hiányzik, — oly emelkedettek, a melyeket csak egy Darwin tanulmányaitól és tollától várhatunk.

A munka első fejezetében azon tények soroltnak föl, melyek azt bizonyítják, hogy az ember alsóbb rendű állatokból származik; a 2-ik és 3-ik fejezetben az ember szellemi képességei hasonlítottak össze az állatokkéival; a 4-ik fejezet azon kérdést taglalja: mikép fejlődött az ember alsóbb rendű állatokból; az 5-ik pedig azon részt öleli fel, melynek czímét e sorok fölé írtuk, s melyet az egészből kiszakítva, kissé bővebben fogunk ismertetni.

Midőn az ember részben már elsajátítá azon értelmi és erkölcsi képességeket, melyek őt az alsóbb rendű állatoktól megkülönböztették, azóta testi alkotása, a természetes kiválás vagy más okok következtében csak igen kevés változást szenvedett. Szellemi képességével levén ellátva, képes volt magát mindig harmoniában tartani a további fejlődő világgal; szokásait az életfeltételekhez alkalmazhatta, fegyvereket, szerszámokat készített, élelmet szerzett, védelmezte magát.

Ha zordonabb éghajlat alá vándorolt: ruhával, kunyhóval, tűzzel látta el magát; s a tűz segítségével még oly anyagokból is eledelt készíthetett, a mik különben emészthetetlenek voltak. A munka felosztást pedig már a legelső időben alkalmazta. — Az állatok teste ellenben alkalmassá változóson ment át, hogy a megváltozott viszonyok közt életben maradjanak. Uj ellenségeikkel szemben új fegyvereiket is volt szükségük, testük ereje növekedett, karmaik és fogaik vasokban lettek vagy épen ellenkezőleg: kisebbekké lőnek, hogy annál könnyebben elérjöhessenek vesző idején. Hídegök éghajlat alatt vastagabb mezre van szükségük, s így testi szerkezetüknek változni kell. Ha ily módon nem alkalmazkodnak a viszonyokhoz, akkor megszűnnek létezni.

Az intellektuális képességek nagy horderejéről kétség sem lehet; az emberi nem főleg azoknak köszönheti mai emelkedett állását. Több értelem nagyobb eredményeket képes létrehozni. A győzedelmes törzs nyelvi, magába zárja a kisebbeket s ereje és nagysága már ezáltal is gyarapodik. Az emberek testi nagysága és ereje mindenesetre siettetik a haladást, de amazok meg részben a táplálék minőségétől és mennyiségétől függenek. Európában a bronzkorszak embereit erősebb (és kardmarkolataikról ítélve) nagyobb kezű emberfajta nyoma el, de ez az eredmény legtermészb mérben valószínűleg a művészetekben való nagyobb emelkedettségüknek volt a következménye.

Mind az, a mit vad népekről tudunk vagy a mire mondáikból és emlékeiből következtethetünk, oda mutat, hogy a hatalmasabb törzsek a gyengébbeket mindig elnyomták. Kihalt vagy elfeledett népek maradványai föld minden polgárosult vidékén, Amerika őspusztáiban s a Csendes-

*) The Descent of Man, and Selection in Relation to Sex. By Charles Darwin. 2 köt. London, Murray, 1871.

óceán magános szigerein is fedeztetek már fel. A polgárosult nemzetek ilyetén harcra a barbár népek ellenében még ma is foly, kivéve ott, a hol az éghajlat a művelődésnek halállal szab határt. Igen valószínű, hogy emberek szellemi képességei, természetes kiválás által, lassanként, de folyton tökélesbülték.

Figyelem méltó, hogy midőn az ember őselődei kezdtek tömegesen együtt élni, tehát társadalmi emberekké lettek, értelmiségük fejlődésével, kapcsolatban az értelemmel és tapasztalással, segélyekre volt az utánzás elve is. Az állat ezen elvnek ösztönszerűleg hódol; mért ne követte volna az ember is? Az új fortélyokat eltanulni, a jó fegyver ellenbe hasonlót vagy még jobbat állítani mindig érdekében volt; annál inkább, mivel akkor hasonló ellenel szemben valószínűbb volt a győzelem. A győző fél azután terjeszkedett, szaporodott, elnyomta, leszorította a mezőről a másikat. Éles gondolkodásukat, firkászó szellemüket örökölték utódaik; azok ismét gyarapítva szolgáltaták át a jövőndő nemzedéknek, s így a szellemi töké folyton szaporodott. — A társas együttlét később már benső szükségletté vált, s bizonyára minden módot felhasználta, hogy a jó egyetértést meg ne rontsák; ennek következménye volt, hogy a szeretet, barátság és rokonszenv érzete, a hűség és bátorság mindinkább fejlődtek s az emberek igyekeztek egymást mindenben segíteni. Természetes kiválás s a szokások folytonos öröklése által a társadalmi tulajdonok is mindjobban tökélesbülték és elősegítették az emelkedést. Ha ugyanazon területen két embertörzs versenyzett egymással, tökéletesen egyenlő körülmények közt, mindenesetre az virágzott jobban s az győzte le a másikat, a melyeknek számosabb bator, rokonszenvező és hű tagja volt, a kik mindig készek voltak egymást segíteni és védeni. Nem szabad azt sem felednünk, mily szerfelett fontos tényezőként szerepelhetett, a folyton megújuló háború közepette a hűség a bátorság. A fegyelen nélküli tömegek fölött mily nagy előnnyel bír egy fegyelmezett sereg, azt jól tudjuk; de hozzá kell tennünk, hogy ez előnyt nagyrészt az egymás iránt való bizalom adja meg. Az engedelmség nem kevésbé fontos tényező; mert bármily hiányos kormányforma is jobb, mint semilyen. Az olyan törzs, mely a föntebbi tulajdonokkal bír, terjedni és mások fölött győzedelmeskedni fog, míg nem valamely még tehetségesebb törzs által tulszárnyaltatik. Az ily folytonos küzdelem a társadalmi és erkölcsi tulajdonokat fejleszteti s mindinkább terjeszti.

Azt kérdehetők ezek után: mi mozdította elő azt a kedvező körülményt, hogy egy törzs kebelében számosabb oly egyén létezzet, kiknek értelmi tehetségük és erkölcsi érzetük magasabb fokon állott mint a többiek? Nagyon valószínűtlen az, hogy épen a legderekabbak, a legbátrabbak maradtak legyenek a léttusában, s hogy az a szellemi áradat az ő utódaik által terjedt volna tovább. Mert hiszen épen azok voltak leginkább kitéve a kora halálnak vagy a véletlen esélyeinek, a kik a legkészebbek voltak a többiek jölleért életüket föláldozni, kik a háborukban a seregek élén küzdöttek s vezérei voltak a csapatoknak. E körülményeknél fogva tehát utódaik sem igen lehetnek, a kik tölök képességeiket s erélyüket örökölték volna. — És mégis voltak, a kik örökölték. A tapasztalás legalább azt bizonyítja.

Számtalanszor tapasztalhatták az őselődök, hogy ha valakinek segélyére voltak valamben, az a nyert segélyt viszonzólaggyalalt igyekezett leróni. Ez csekélynek látszó indok, de sokat megmagyaráz; fokozza az erkölcsi érzetet, fejleszt a rokonszenvet, hasonló eselekedetkre buzdit másokat, ha pedig jó hatását tapasztalják, akkor az, a mielőbb csak pusztá hajlandóság volt, már szokássá fokozódik. Azon szokások pedig, melyek az embert már több nemzedéken át kísérték, igen valószínűleg örökségévé is válnak. — Még hatalmasabb inger a társadalmi erények fejlesztésére: a dicsőség, az elismerés utáni vágy és a gyalázzattól való félelem. Hogy ez elönteteket a vadak is ismerik, arra eléggé utalnak vitészségök diadaljelvényei, személyes önértékük, s azon gondossá, hogy mily rendkívüli figyelmet fordítanak saját egyéniségök földszítésére. Oh, azok a bizarr tollkoszrok, miket derekuk vagy homlokuk köré öveznek, s azon paizsok, melyek a levágott ellenség hajjával vannak földszítve, igen sok önértékről tesznek tanúbizonyságot! Mert ha társaik véleményét nem vennék figyelembe, akkor az efflele szokásoknak nem volna semmi értelmük. A hol az önérték enyryire ki van fejtőlvé, ott a lelkiismeret sem nyugszik eszméletlenül; az pedig minden jónak s nemeseinek hatalmas előmozdítója.

A ki tehát bátorsága, egyéni erkölcsi és az ezek következtében az osztályrészeül jutott dícsőség által társai nagyrabecsülését kiérdemelte, többet használt kortársainak és a későbbi nemzedékek is, mintha közvetlen utódokat hagyott volna maga után, a kik nemes jellemét leendettek öröklendők; mert így számosakat buzdított az övéhez hasonló nemes és nagy tettek.

Legnehezebb megfelelni azon kérdésre — ugyan Darwin — hogy miért emelkedett épen az egyik törzs a műveltségnek magasabb fokára mint a másik? — Sok vad nép még ma is ugyanazon állapotban van, a melyben századok előtt volt, midőn fölfedezték. *Bagehot* megjegyzése szerint hajlandók vagyunk az emberi társadalomban a haladást mindig állandó szabálynak tekinteni; pedig a történelem megczáfolja. Az őselődök a haladás fogalmát nem is ismerték; ép oly kevéssé, mint némely keleti nép még most sem ismeri. — A haladás — úgy látszik — számos összefüggő, kedvező körülménytől függ, melyek sokkal bonyolodottabbak, semhogy egyenként követhetők. A hivesebb éghajlat, mivel az iparra és különböző ügyességek megszerzésére előnyös, a haladást mindenestre igen előmozdította, sőt talán nélkül-

ség jótékonyasága sokféleképp igénybe volt véve, s jelesen a segélyezési összeghez sok adomány gyűlt be, a menház részére is tömegesen folytak az adakozások. Tekintélyes összeg gyűlt össze, s a szép eszme kivételéhez hozzá lehetett kezdeni.

Pesten a központi honvédegyelet kebelében bizottság alakult, mely a begyűlt összegeket kezelte s a menház létesítésére szükséges intézkedéseket megtette. A menház-bizottság élén mint elnök Vidacs János képviselő fáradozott, s vele osztottak buzgalomban és tevékenységben a bizottság többi tagjai: Clementis Gábor, Földváry Albert, Jókai Mór és Káhnél Ignác.

Fölkérték Pest városát, hogy a menház részére szükséges telket ingyen ajánlja föl. Ez meg is történt, de oly föltétel mellett, melyet elfogadni a bizottság nem tartá czélszerűnek. Erre több részről történt ajánlat részint telkekre, részint fennálló épületekre; így följajánták az aszói, tényei stb. kastélyokat, sőt Dezsői Dénes a gubacsi pusztán 10 holdnyi földet ajánlott föl. A bizottság ez ajánlatokat előterjeszté a közelebb (május 7-én) tartott országos honvédegyülésnek, mely köszönetét fejezte ki a hazafias áldozatkész- ségért, de egyttal kijelenté, hogy a honvéd-men-

kedés következtén végleg elgyengültek, és — e) ha az a. b. c. és d. pontokban elsorolt minőségű egyének az 1848, 9 évi honvédek közt többé nem találhatnának, azokra: kik a folyamodók közt életkorukra nézve legidősebbek.

„4. A menház vagyonát kezelő bizottság-érntkezésbe lép az országos honvédség-egylet kezelő választmányával, figyelembe veszi azon segélyt, a mely annak útján nyújtott a menházban levő tagok bármelyikének, s ezután is oda törekszik, hogy mentől több szükségét szenvedő bajtárs nyerhessen ellátást.”

Az épülethez Kauzer és Frey építészek készítették a tervrajzot úgy, hogy eshetőleg a menház bármily mérvben megnagyobbítható legyen.

A menházat úgy építik, hogy minden oldalról szabad légkörnyezze, s oldalaira kirugó erkélyek vannak tervezve a gyöngéledők részére s a légélvezésére. Az egész terv egyszerű és csinos, s a fő gond belső berendezésére van fordítva.

Tágas folyosó szeli át az épületet, melyből jobbra balra az egyes szobák nyílnak. Mind az emeleten, mind a földszinten egy nagyobb terem is van, hol a bajtársak összegyűlhetnek.

Az emeletben tiszták lesznek elhelyezve, pá-

Honvéd-menház. — (Kauzer és Frey tervrajza után.)

lőzhetlen kelléke volt. Az eszkimók, szigorú szükségleteik által sarkalva, sok élesesű fölfedezést tettek, de éghajlatuk sokkal zordonabb, semhogy a folytonos haladást lehetővé tette volna. A nomád élet — folyt légyen az pusztákon vagy a forró földön sűrű erdeiben vagy a tengerpartokon, — minden esetben gátolta a haladást. A polgárisodás első föltétele a megtelepedés, azután a földművelés; s ha a viszonyok a föld- vagy az ipar termékeire kedvezők, akkor elkövetkezik lassanként a művelődés és a haladás aranykora.

Petrovits Gyula.

A honvéd-menház.

Az országos honvédegyülés ezelőtt két évvel határozta el, hogy a szabadságharcz rokkant bajnokainak menhelyet, barátságos otthont állítsunk, hol véde legyének az élet viszontagságaitól. Az eszme viszhangra talált, az egyes honvédegyletek megkezdték a gyűjtést, a hírlapok meleg fölszólításokat intéztek a közönséghez s az adakozások csakhamar megindultak.

Noha a honvédség-egyleti ügy által a közön-

házat, mint legméltóbb helyén, az ország fővárosában Pesten akarja fölláttatni, annál inkább miután a nemzet adakozása e czímen történt.

A honvédegyülés elhatározta a pesti soroksári utvonallal mellett, a lóvasút egyik tervezett ága mentében ajánlott telket megvételéül 23,000 frton; valamint azt, hogy a rögtön építkezés megkezdésére minden megtéssék. Egyszermind a menház körül követendő eljárásra nézve a következőket állapította meg:

„1. A vagyont egy kilencz tagu bizottság felelőség terhe alatt kezeli; annak állapotáról félévénként jelentést tesz a hírlapok útján.

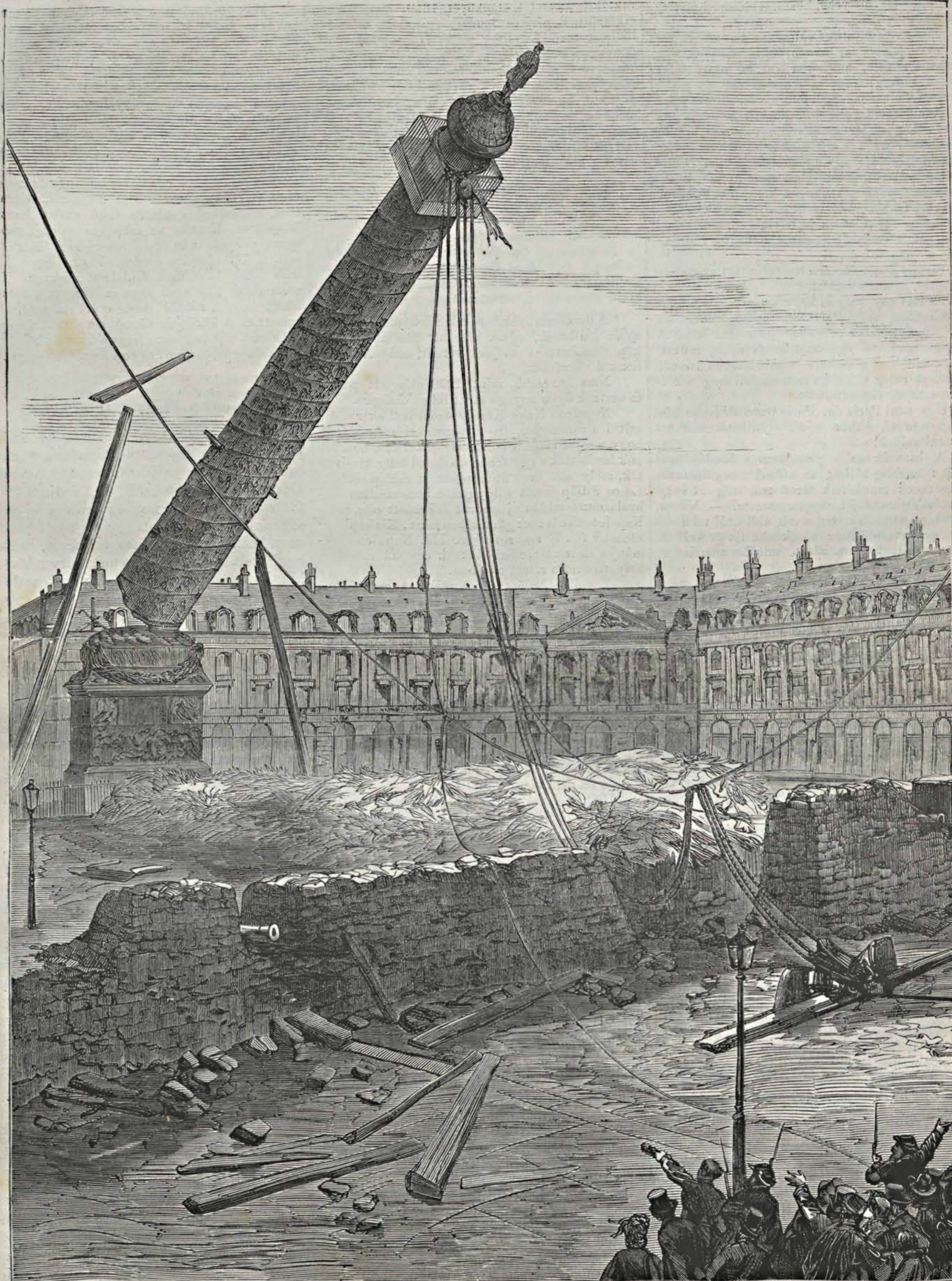
„2. A honvédmenház felállítására és beszerelésére után fennmaradó pénzeszám biztos helyre első helyen betáblázva adassék ki oly formán, hogy a tőke magát 15 év alatt fölemészsze, („a fond perdue“) mi által az évi jövedelem 10.30% fog tenni.

„3. A kezelő bizottság a menházba fölveendő bajtársakra nézve tekintettel lesz a következő sorrendre: a) a világtalanokra; b) azokra, kiknek kezek vagy lábok hiányzik, és ekként teljesen gyámoltalanok; c) azokra, kik egyébként annyira csonkák, hogy élelmüket nem vagy nehezen kereshetik; d) azokra, kik koruk vagy beteges-

rosával egy szobában; földszint pedig a közemberek, négyesével. A pinchezhelyiségek szintén tágas és lehetőleg száraz alagokat fognak képezni, és a háztartás körül szükséges kamarákon kívül itt helyezik el a konyhát és a szükséges cselódséget.

A honvédegyülés határozata szerint az építkezésnek olyannak kell lenni, hogy a menház azonnal 80 rokkant honvédeknek nyújtson asylyumot. Ennek költségei 52,000 frtba kerülnek.

Együtt van pedig az utolsó kimutatás szerint 87,115 frt. Az adakozások folynak ugyan, de maga a honvédegyülés is elhatározta, hogy újabb fölhívások által veszi igénybe a közönség hazafiai áldozatkészégét, mert a fentebb kimutatott összeget a menház telke és berendezése egészen fölémészti, holott alaptörvény is kell gondoskodni, mely a rokkantok tartás-díját födözze. De a közönség, mely a honvédmenház eszméjét ily rövid idő alatt valószínűleg, bizonynyal nem vonja meg támogatását most sem, midőn arra ép oly szükség van, mint volt, midőn a hazafias eszme megtévesztését kellett elősegíteni, mert most már egy közintézet föntartásáról van szó.

A Vendome-oszlop ledöntése Párisban, 1871. május 16-án.

TÁRHAZ.

Irodalom és művészet.

*(Petőfi a világirodalomban.) Petőfőről közelebb egy füzet jelent meg hollandi nyelven... Die hongaarsche vrijheids-leenwerik neerlandsch... Szerzője Anton van Halten.

*(Debrecezen város történetének) 2-ik köteté Szücs Istvánól megjelent. E kötet az I. Rákóczi György fejedelem halálától Debrecezennek szabad királyi várossá emelkedéséig (1693) terjedő időszakot foglalja magában.

*(Tettyő Nándor és társa) pesti új könyvkereskedésében megjelent: „Alföldi utulózat”, tervezte Baldács Antal báró. A munka feladatát tüzte ki egy országos kúthálózat kidolgozását.

*(A „Természettudományi Közöny”) a természettudományi társulatnak Lengyel Béla és Petrovits Gyula tízkárok által szerkesztett folyóiratból a III-ik kötet 25-ik füzet jelent meg.

*(A pesti ref. főgymnásiumi ifjuság) önképzőtársulata előfizetést hirdet 1 forintjával „Emlékkönyvre”, mely részint tudományos, részint szépirodalmi dolgozatokat fog tartalmazni.

Egyház és iskola.

*(Az ág. hitv. evangélikusok tiszai egyházkerületének) most folyó gyűléséről Rozsnyóról távirják: Jun. 1-jén reggel 8 órakor nyitotta meg Zsedényi a tömött tele templomban a tiszai ág. hitv. egyházker. közgyűlést.

*(Népiszkoláinknak) tanszerekkel való ellátásáról örvendetes adatokat közöl a „Reform.” E szerint az utolsó félévben a közoktatási minisztérium öt ezer népiszkolát szerelt föl czélszerű tanszerekkel.

*(Három magyar község.) Faluca, Komlós és Pálfalva 13,000 lakosa az orosz hitre tért. Az ungvári konsistorium e tárgyban vizsgálatot rendelt.

Közlekedés.

*(Az első vasúti gözmozdony) m. hó 17-én érkezett Pápára. Ez esemény öröme díszlakomát is rendeztek.

*(Új postahivatal.) Pestmegyei Kis-Harta helységben jun. elsejével új postahivatal lép életbe.

Balesetek, elemi csapások.

*(Szerencsétlenség petroleum által.) Debrecezen egy nő petroleumum lámpáját akarván olajjal megtölteni, nem oltotta el az égő lámpát s a töltés közben a petroleum meggyulladt.

*(Rabatiniszky Mari.) Pesti származású énekesnőt Wagner „Rienzi”-jének előadásával Bécsben egy leese gerenda majdnem agyon ütötte; fejére esett s sérülése nem jelentékeny.

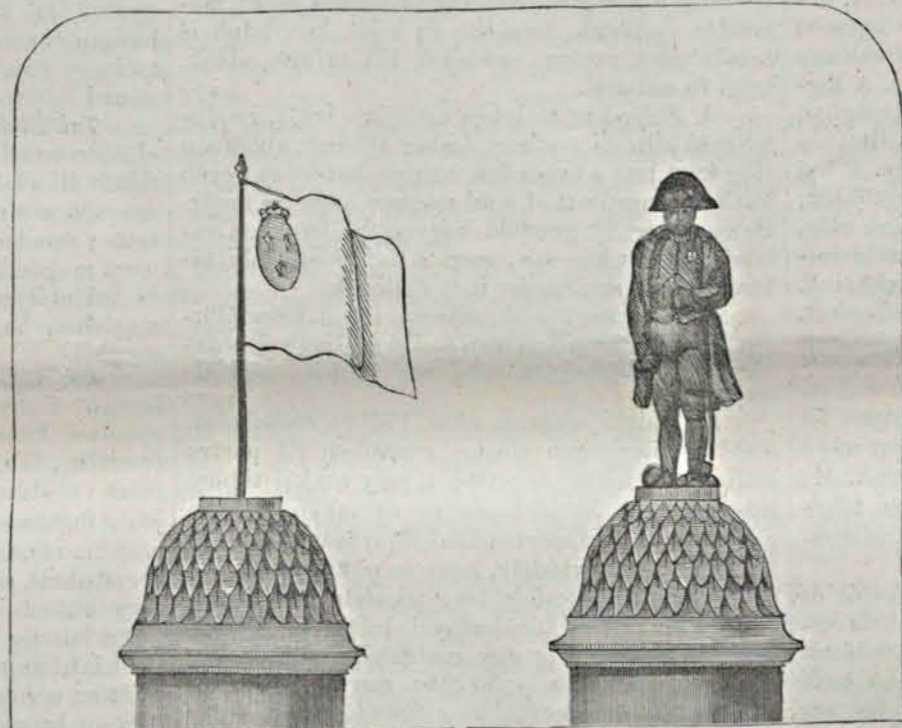
Mi újság?

*(Páris már nyugodt.) Mac Mahon tábornagy jelenti a francia kormányának, hogy a fölkelés végleg elnyomott, s a harcz minden ponton be van fejezve. A versaillesi nemzetgyűlés általános imát rendelt el 28-án a győzelem alkalmából.

Egyveleg.

„Utoljára hagytuk Bécsnek állítólag legnevezetesebb pénzéjét, noha ez nemcsak a helybeliek, hanem mindazon idegenek előtt is, a kik Bécsét fölkeresik, külsőleg és belsőleg olyannyira ismeretes és oly sokféleképp leír, hogy mi arról semmi újat vagy meglepőt nem tudnánk mondani.

*(Mi csinál Pest?) A népszámlálás adatai szerint fővárosunkban a földmívelő osztály csak igen kis arányban van képviselve; ugyanis csak 1587 férfi jegyeztek be magát mint „östermelés-foglalkozó”, ezek részben a Pesten letelepült földbírtokos osztályhoz, részben a lakosság azon osztályához tartoznak, kiket jözséfvárosi ékes magyarsággal „mili márik”-nak nevezhetünk.

Az első szobor helyébe tüztől lebogó a Bourbonok visszatérése után a Vendome-oszlopon. I. Napoleonnak 1844-ben felállított szobra

Mindjárt a bemenetnél erős ammoniak-illat üdvözöl bennünket, melynek gőzkörében egy vándorló mákoskalácsos útító föl sátorát; ez előjátékot követi az elrozsdásult vasajtó, a kikopott koromszék lépcső, az angolna sikosságu kőtel, mely Ariadne fonalul szolgál mindazon Thesuscok számára, a kik e Labyrinthba ép-kézálly igyekvnek lejutni; azután a derék Russzika asszony, a ki több mint egy századnegyed óta királynője az itteni „Buffet”-nek, melynek fénypontját naponta egy pár „muszka” (russische Sardinien), sajt, házikenyér és kitűnő, habár az igazat megvallva: parányi kolbászok képezik.

alakóra 127 hivatalnok, 27 ügyvéd, 28 orvos, 30 tanító, ugyanannyi művész (színész, zenész stb.), 8 író és csak 7 pap esik. Egy-egy tisztelendő ur tehát 1428 és 1/4 ember lelki békéje fölött örködik. Összesen mintegy 6000 férfi él szellemi munkája után. — Mint napszámos vagy ceselű 42,000 keresi kenyerét; ezek közül azonban 27,000 nő. Nap-számból több mint 20,000 ember él. A női szolgálok, szakácsnők, szobaleányok és dajkák száma mintegy 17,000-re rug! Az ipar terén 6000 nő foglalkozik, köztük 2500 varrással, kötéssel és egyéb női kéziparral.

*(A Frangepán-család eredete.) Kápolnai írja a „Katonai Közöny”-ben: A zagrábi „Hervatska”; midőn a Frangepán család horvátnak mondja, egyuttal annak annyira híres nevét a horvát hangzása „Frankapan”-ra változtatja át. Szívesen megengedjük, hogy a horvát honfitársaink is ezt a magyarok sorába felvett — dieső családát vériknek tekintik, de a mi a név horvát hangzását illeti, az nem egyéb, mint némely rossz orthographiával írt okmányon alapuló tévedés, mert e család nem horvát eredetű, és neve — leg-

alább 1014 óta — helyesen mindig Frangepane-nak iratott. A család ugyan se nem horvát, se nem magyar, hanem római eredetű. A monda szerint ugyan az aniciai ó-római patricius nemzetséghez tartozó Schinella család még a mult évezred közepe táján, nagy éhség alkalmával kenyereket osztott ki a nép közt, a miért is az, e családot „a kenyereket törők” — I Frangepani — elnevezéssel tisztelte meg, a mit a család ezután általában nemzetségnévül is használt. A Frangepanik mielőtt még a Szent-István alkotta birodalomba szakadtak volna, nagy szerepet játszottak Rómában, Flórenczben és általában véve egész Olaszországban. Egy Frangepane — Giovanni d'Astura — fogta el Conradint, a Hohenstaufenek ez utolsó szerezésénél ivadékat; ettől származik a még most is Sziciliában virágzó Frangepan őrgróf, és a Nápolyban székelő Trasmondo hercegi család. A 13-ik század végén egy Frangepane igttattott az ostiai érseki székbe, ezen egyházfejedelem befolyása segítségével a család egyik ága a veneczei köztársaságtól két, a dalmat partokhoz közel fekvő szigetet vásárolt. Ez ágból származott az a Frangepán, kinek III. Béla — sok fontos szolgálattevért — Fiumét adományozta, és őt tehát a magyar hűbéres urak közé felvette. A család ez ágának ezennél története minden magyar ember előtt ismeretes, de nem talán, hogy ugyane magyar nemzetségi családok szakadtak el a Friaulban most is virágzó Frangepan család, a mely cziméi közt még ma is felsorolja a „római patricius”-ságot. A „Hervatska”-nak tehát nincs igaza, a mikor a „Frangepán”-családot kiválóan horvát-nak akarja kitüntetni.

*(A bibornokokról.) A „Szabad Egyház” írja: Rómában a bibornokok régi időkben egyszerű lelkészek voltak, és a hit-szónoklati tisztet viselték, a bibornoki címet csak 308-ik évben nyerték. A pápai Collegiumot I. Pascal pápa 317. évben állapította: 1160-dik évben pedig először a bibornokok által választott meg a római pápa. A vörös kalap és harisnya azt jelenti, hogy az egyházért bármikor készek vértüket ontani. 1222-ik évben hercegi rangot kaptak, és 1630-ban VIII. Orbán pápa által „sua emingia”-val cimmez ruháztattak fel. Jelenleg van 73 bibornok. A bibornokok választják a pápát, míg viszont a bibornokokat a pápa nevezi ki.

*(Dombrovski.) A „Daily News” párisi levelező a párisi harc folyama alatt máj. 21-kén fölkereste Dombrovski főhadiszállását Passyban a La Muette kastélyban, s e látogatásáról a következő érdekes sorokat írja:

„A főhadiszállásra érvén, Dombrovski szívesen fogadott s megengedte, hogy állandóan törzskaróhoz csatlakozhassam. „Sajnálatra méltó komikus helyzetben vagyunk itten”, mondá a tábornok mosolyogva. Dombrovski mintegy 5 láb 4 hüvelyknyi magas zömök emberke, sötétzsinűi egyenruháján igen kevés arany színórzattal. Finom arczvonásai merészségre, bátorságra mutatnak, őszinte és becsületes jellemet árultak el, szóval oly ember volt, aki első pillanatra rokonszenvet keltett maga iránt. Angolul nem, de annál folyékonyabban beszélt németül. Törzskaranyoloz-kilencz igen fiatal tisztből állt. — Az ágyú-tűz az egész idő alatt oly borzasztóan folyt, hogy alig érhettük meg egymás beszédét. Dombrovski mondá nekem, hogy a La Muette kastély Thiers egyik barátjának tulajdona, azért noha tudják a versaillesiak, miszerint e hely jelenleg az ő főhadiszállása, mégis a lehetőleg megkímélik. Ittéltem volt elcsakugyan oly közel jártak a házhoz a bombák, hogy csaknem sőpörtek tetejét és falait a nélkül, hogy valami kárt okoztak volna benne. Nehány tiszttel a kastély tetetjére mentem fel, honnan messze kilátás nyílt a környékre s a merre tekintettem, mindenütt a háboru, a rombolás képeivel találkoztam. Dombrovski ezalatt lenn maradt, s midőn visszatértem hozzá, tudata velem, hogy épen most adott ki egy rendeletet, a melyben értesíti a Communet, miszerint a körerődöket az auteuili kaputól kezdve a folyóig fel kell adnia. A lengyel vezér az utcai harcban nem sokára esetett.”

fölkelés teljes leverése után csöndre és munkára inté a lakosságot, mely már hozzá is látott a munkához. A bemenet 29-étől kezdve ismét szabad a városba. A befogatások és házmotások ellenállás nélkül folynak. A haditörvényszéki elítélések is megkezdődtek; a halálra ítélték közt az első Rochfort. A harc folyama alatt azonban, a kit kézre keríthettek, minden ítélet és vizsgálat nélkül lelétték a katonák. Versaillesi jelentések szerint a Commune tagjai s a fölkelés fővezetői majdnem mind leövétek, vagy elfogattak. A kivégzettek közt van a budai származású Frankel Leo is. A fölkelők vesztéséig 12 ezer halott és sebesültre becslük; mintegy 30 ezer ember elfogott, s a sartoryi táborba még folyvást szállítják a foglyokat, köztük sok nőt. A Vendome-téren egyszerre 13 elfogott asszonyt löttek agyon a versaillesiak. A „Times” fölszólal a tömeges kivégzés ellen, s már Thiers is utasítást adott a tábornokoknak, hogy fekezzék a csapatok boszudihét. Párisban borzasztó a pusztulás, de még sem olyan, mint az első táviratok sejtették. A császári könyvtárat, a Saint-Chapelle, Louvre-t, a luxemburgi és ipar-palotákat megmenték a tüztől. A Notre-Dame s a dunántúli egyházkerület superintendense Karsay által nagy ünnepelelyvel felszenteltetett és megeskettetett. A szertartás után Zsedényi megemlékezett a képviselőházban a négy egyházkerületnek szánt államségély szaporítását illetőleg tett, de el nem fogadott indítványáról, s az egyházker. iskolai és egyházi szükségseinek fűdőzésétől elvont kétezer forintot saját erszényéből bocsátotta a gyűlés rendelkezése alá. Ezenkívül, miként a mult években is, ötszáz forintot ajánlott föl tíz tanító jutalmazására.

*(A bécsi francia bizottság.) mely a francia sebesültek és foglyok segélyezésére alakult, közzétette március 31-dikéig terjedő jelentését. Az adakozások összes kimutatásában Magyarország áll az első helyen a következő összegekkel: 56,498 frt 41 kr. o. é., 17,958 frank, 102 db. arany, 108 huszas, 381 ezüst frt. 41 tallér s még néhány kisebb összegű idegen pénz. (Magyarországból ezenkívül sok adomány a pesti francia konzulatusnak kézbesített.) Ausztria a második sorban 27,844 frttal és 23,594 frankkal szerepel. A fő-összeg: 107,710 frt 37 kr, 122,963 frank, 940 font sterling, 614 tallér 203 arany stb. A bizottság még folytatja működését, miután sok súlyosan sebesült francia maradt vissza a német kórházakban, kiket folyton kell segélyezni.

*(Székely Bertalan) festésűnk közlök véggezte be Eötvös arcképét, melyet megrendelés folytán a b.-füredi szoretetház számára festett.

*(Vavriki Béla) hevesmegyei tanfelügyelő, kit egyideig mint leendő hevesmegyei főispánt emlegettek, a „F. L.” értesülése szerint: a neki ajánlott eme tisztséget megköszönte, de nem fogadta el. Új jelöltként Kubinyi Rudolf urat emlegetik.

*(A pesti kath. kaszinó) magyar jegyzője, Mihályi Endre a „Hon”-ban nyílt levelet intéz Cziráky János grófhoz, mint a kaszinó elnökéhez. E levélben kijelenti, hogy letezi hivatalát és kilép az egyletből, mert úgy látja, hogy a pesti kath. politikai kaszinó volt minden valószínűséggel a pozsonyi botrány szerzője, s gyupontja akar lenni vallási, politikai és társadalmi igaztásoknak. Mihályi ur kilépését még azzal indokolja, hogy neki nem engedték meg, hogy a kaszinóban a kath. autonomiáról felolvasást tartson, és mert Violának az ultramontán igaztatónak, Pozsonyban kifejtett működését a kaszinó nem restellé, „kiérdemelt”-közönetmondani, mely jegyzőkönyvbe foglaltatt, s külön az elnök által is tolmácsoltatott.

*(A „Hungaria” című nagy szálloda) szombaton nyílt meg, s ez által a magyar főváros ismét egy új épülettel gazdagodott, mely külsőleg ugyan mint belső elrendezésében bármely nagy városnak is díszére válnék. A „Grand hotel Hungaria” az új háznegyedben a dunasoron fekszik s a Mária Valéria-utczának a kis hid-utczára való szögletét képezi. A három oldalt szabad fekvésű épület mintegy 35,000 négyzetlábnyi téren terül, s a kis hid-utczára néző északi főhomlokzata 107, a dunai nyugati 133, a keleti, Mária Valéria-utczai homlokzata 121 ablakot számlál. Az épület alatti helyi-

Azon időpontban, midőn a pince nyitva van, jelesen déli 11 órától 1-ig és vasárnap kivételével délután 5—7-ig, a tolongás itt meszeszerű. Közönséget minden képzeltető osztály szolgálhatja; ép úgy találunk itt notabilitásokat a „társaság”-ból (főurak), művészeket, tudósokat, hivatalnokokat, főtiszteket, mint utcai koldusokat és suszterinasokat. Minden idegen fölkeresi ez eredeti barlangot, hogy megámulja a bécsiek kedélyességét. E társaságból természetesen a nők sem hiányoznak, noha legtöbbször csak vén asszonyok suhannak be, a kik a kötökösárból, kézitáskából és a ridiküle-ből testes palackokat hoznak elő, hogy a csodálatul piztámsza haza czepelejk, a mi egyébiránt itt egyáltalán nem szokatlan dolog még tekintélyes polgárkörmel, a pinczére nézve még éppen a legővedelmesebb ezen utcai borkivétel, miután a legnagyobb mennyiség ez uton vándorol ki.

És ezzel összes mysteriumai elbeszélvük a sokszor leírt és majdnem világhírű lett Eszterházi-pinczének. R. L.

Mellbetegeket

értesitem arról, miszerint mell-betegségek, különösen mellfájás, rekedtség, köhögés, nehéz lélegzés, egy igen szakértő és gyakorolt hásonszentí orvos által sikeresen gyógyíthatnak.

Rendelvényi órák: délután 2-től 4-ig.

Bálvány-utca 6. szám, 2. emelet (ezelött vacsi-ut 24-ik szám.)

1045 (9-50) **ERNST L.**, homiopath-orvos és szülész.

Apálma hajfűrt-essentia

használata által fölülmulhatlan tartósságu fényes, puha s ruganyos hajfűrtök; továbbá bőrgyógyes uraknál hullámszerű s tartós haj-bodrok éretnek el.

Egy üveg ára 1 ft. 20 kr.

Főraktár: **LUEFF M.** illatszerezésnél a „Minervához” Pesten, a vacsi-utczában.

Röck István gépgyára

Pesten, soroksári-utca 20-ik szám alatt

ajánlja mindennemű

kész cséplőgépeit lóerőre;

továbbá tisztító és zsáktartóval ellátott

hordozható cséplőgépeit,

6 lóerjű könnyű menetű

hordozható járgányait (Göppel); Hentzmann- és amerikai cséplőgépeit

2, 3, 4, 6 lóerőre;

szecskavágó-gépeit, kéz- és lóerőre; répametsző, kukorica-morzsoló és zuzógépeit, minden megkívántató nagyságban, **ekéit, olaj-, bor- s tőpörtő-sajtóit, sóórlóit;** valamint **örlömalmait ló- és gőzere, tisztítóval vagy a nélkül; fekvő-gőzgepeit** minden nagyságban, **lokomobile és vízszivattyút,** s gyártmányai szilárdsága s tartósságáért kezeskedik

RÖCK ISTVÁN, gyártulajdonos.

1090 (1-6)

A nyári idényre

ajánlom saját készítményeimet ugymint: **hűtőket viznek, sör, bor, hus, vaj** s minden megfelelő czélra, a legjutányosb áron; ugyszinte **fürdő-kadakat vízmelegítővel és zuhanyval,** mindenféle **edényeket, konyha- és háziesszközöket;** elvállalok továbbá mindennemű **megrendeléseket** rajz vagy minta után, s biztosítom azok czélserű kivitelét

Weiner Mór,
bádogos,

PEST, 3 korona-utca
a templom épületében.

1089 (1-6)

Szokatlan ritkaság!

A szerencsének nemcsak kezét nyujtani, — hanem kettős irányban minden kockázattal nélkül értékpapirokra és sorsjegyzámokra együttesen játszani, párosulva a legkellemesb reményekkel **tőke és kamatok okvetlen megnyerését** az alább következő jól átgondolt tervezet szerint magának biztosítani!

Csak 15 ft. havonkénti befizetéssel s egyszerűen minden részvévőnek egy részvény-levél fog kézbesített, mely által minden részvévő az előjegyzett

100 db. 400 frankos teljesen befizetett sorsjegyre játszhatik, s melynek teljesen lefizetett tőkéje

40,000 frankot vagyis 16,000 ftot tesz ki.

Ezen eszari török vasut-kölesön sorsjegyeknél az érdeklettek az évenkénti 3% kamatok, mely 1200 frankot tesz ki, s az évenkénti rendszer 6 húzasában, mely 11,300,000 frank nyeresémet képvisel, teljes élvezetbe lépnek, s így sokszorozott irányban nemcsak az összes 100 db. eredeti sorsjegy tőke-kamatát, hanem az arra eső nyereségek is 25 részre felosztva részesevé válnak.

Az ezen minden egyes részvény-levelekre évenként eső 48 franknyi kamat, valamint a befizetés tartama alatt tett nyereségek azonnal felosztatnak, s az ilyféle részvény-levelekre eső 4 db. 400 frankos teljesen befizetett és 1600 frankot képviselő eredeti sorsjegyek köztvetlen a 30 havi lefizetés bezártával minden részvévőnek ki fog szolgáltatni, mely felosztott sorsjegyek a 3% kamat élvezésén kívül tovább is az évenként történni szokott 6 húzasban a legdúsabb nyereségre játszanak.

Ugyanezen jól átgondolt tervezet áll 50 db. 400 frankos teljesen befizetett 20,000 frank vagyis 8000 ft. tevő cs. 25 k. sorsjegyekre nézve is, a befizetést felnyire állapítva meg s bélyegdij 1 ft. 25 kr., mely tervezet egyidejűleg nyitvatart meg, s melyre a t. cz. közönséget szives részvétre felhívni ezennel szerencsén van.

Jókori megrendelés esetében minden érdeklettek egy állami honvéd jótékonyági sorsjegy 100,000, 20,000, 2 a 10,000 ft. s több jelentékeny mellék nyereségekkel ingyért fog adni, — mely sorsjegyek azonban 2 ft. 50 kron szinte megrendelhetők.

Austerlitz Zsigmond első pénzváltó irodája

Budán, a lánczhid közelében.

Vidéki megrendelések gyorsan és pontosan teljesíttetnek.

Kiadó-tulajdonos Heckenast Gusztáv. — Nyomatott saját nyomdájában Pesten 1871 (egyetem-utca 4-dik szám alatt).

Megnyitási jelentés.

Alőlirottaknak van szerencsénk a t. cz. közönséggel ezennel tisztelettel tudatni, hogy az itteni piacon

Dorottya-utca 3-ik sz. alatti Lika-féle házban,

egy vászon-, férfi- s női-fehérenemű-raktárt

nyitottak, mely részéről nemcsak a legnagyobb eszinnal rendeztetett be, hanem dús választékra is gondoskodva, főtörekvésük oda fog irányulni, hogy szilárd szolgálataik s különösen kitűnő árak s olcsóság által tisztelt megrendelőik bizalmát kérdelmessék s azt maguknak továbbra is biztosíthassák.

Csak egy csekély vásárlási kísérlet, s a fentebb mondottak igazolva leendnek; minél fogva a t. cz. közönséget tömeges látogatásra tisztelettel meghívják

1087 (2-3)

Kiss A. és Kohner M.

Heckenast Gusztáv

könyvkiadó-hivatalában Pesten, (egyetem-utca 4. sz.) megjelentek és minden könyvárusnál kaphatók:

Tompa Mihály. Dalok és románcok. A költő arcképével (480 lap 16-rét) vászonba kötve, aranyvágással 3 ft. 50 kr.

Tompa Mihály. Regék és népregék. Külön kiadás (446 lap, 16-rét) diszkötésben 3 ft. 50 kr.

Tompa Mihály, újabb költeményei. Külön kiadás (430 lap, 16-rét) vászonba kötve, aranyvágással 3 ft. 50 kr.

Tompa Mihály, virágregék, negyedik kiadás (8-rét 420 l.) fűzve 2 ft. 50 kr., vászonba kötve 3 ft. 60 kr., diszkötésben 5 ft.

Fagylalt-gép.

Munkaképessége, valamint jégmegtakarításra nézve sokszorosán kipróbált, itt helyben úgy mint a vidéken gyakorlatilag bebizonyult gépek, különösen

czukraszok

és **kávésok,** valamint magánosok számára minden nagyságban kaphatók legjutányosb áron

Mayer Ferdinándnál,

rézműves,
kecskeméti-utca 8-ik sz. alatt Pesten.

Heckenast Gusztáv könyvkiadó-hivatalában Pesten (egyetem-utca 4. sz.) megjelent és minden könyvkereskedésben kapható:

TÖRVÉNYJAVASLATOK.

I. Az elsőfolyamodási bíróságok rendezéséről. (A királyi törvény-szék és járásbírók jogszékével.)

II. A bírósági végrehajtókról.

III. A királyi ügyészség szervezéséről.

IV. A békebírókról.

V. Az államtisztviselők nyugdíjazásáról, valamint azok özvegyeinek és árváinak ellátásáról.

Külön lenyomat a „Jogtudományi Közöny“-ből.

(Nyolczadrét 117 lap) fűzve ára 70 kr.

24-ik szám.

Tizennyolczadik évfolyam.

Pest, június 11-én 1871.

Előfizetési feltételek: a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok együtt: Egész évre 10 ft. — Fél évre 5 ft.

Csupán Vasárnapi Ujság: Egész évre 6 ft. Fél évre 3 ft. — Csupán Politikai Ujdonságok: Egész évre 5 ft. — Fél évre 2 ft. 50 kr.

Hirdetési díjak, a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságokk: Egy négyszor használt pétt sor, vagy annak helye, egyszeri igtatásnál 10 krajczárba; háromszori vagy többszöri igtatásnál csak 7 krajczárba számítatik. — Kiadó-hivatalunk számára hirdetményeket előfog Bécsben: Opetlik Alajos, Wollzeile Nr. 22. és Haasenstein és Vogler, Wollzeile Nr. 9. — Bélyeg-díj, külön minden igtatás után 30 krajczár.

Döllinger.

A vallásirajongás ideje lejárt. Századunk oly messze áll gondolkozásmódjára nézve a kereszties háboruk korszakától, a mily számos a nemzedékek sora, melyek napjainkat a Clairvauxi Bernát korától elválasztja. Csoda-e, ha Róma, — mely amakort szeretné visszavarázsolni ma is, — encyclikáival mennydörög e kor és uralkodó eszméi ellen, a szabad vizsgálódás, szabad sajtó és szabad lelkiismeret ellen?

Szerencsére e vilámlámok hatása sem a régi már; korunk oly közönyt nézi az egyház kebelében véghezmenő leglényegesebb változások, a pápai csalhatlanság hitczikké emelését úgy, mint a pápa világi uralmának megdőlését, mely világosan mutatja, hogy a kor nem fogékony többé a középkor küzdelmei iránt.

A huszadik u. n. egyetemes (oecumen) zsinat története az alig lefolyt múlté, s így még a napi hírek közleményei után sem mosódhatott el emlékezetünk. Ismerjük a zsinat tervét, előmunkálatai menetét, melyekből a némileg függetlenebb irányú férfiak következetesen kizárattak; nem felejtettük el még a többség eljárását, a megkívántató, de el nem ért egyhangúság kicsikarására, a Dupanloupok és Strossmayerek férfias felépését és ezzel ellenkező későbbi eljárásukat. De mind-

ezek fölött a világ napirendre tért már, s annyi föl- és letűnt alak közt csak egy van, mely túlélte a zsinat szentivánéi álmát: az első, ki a zsinat egyetemes jellege ellen felszólt, s az utolsó, ki még fennen tiltakozik annak végzése ellen, s ime, a világ, az eddig közönyös néző, most határozottan pártjára áll a bátor küzdőnek. Ki e férfi, ki ma egy keletkező új egyházi mozgalom élén Szt.-Péter utódjától és Luthertől egy-

aránt távol, mindkettővel ellentétben áll? miben rejlik varázshatása, melylyel korunknak, a vallásos kérdések iránti közönyt felvillanyozni bírta?

E férfiut vezet ma képünk az olvasó elé. Ez elmés, tán némi ravaszsgal, de még több jóssággal teljes kép: Dollinger Ignác, müncheni káptalani prépost arczképe, kinek neve az egész mivel világban, s így hazánkban is élénk viszhangot költött.

Döllinger 1799-ben született Bambergben, atyja, szintén Ignác nagyhirű élet- és boncztanár, számos tudományos munkaszerzője volt. Fia, a mi Ignácunk Würzburgban neveltetett; hajlamai egyházi pályára, tudományos előszere-tete a hittan, és különösen az egyháztörténelem terére vonzótták. Talán történelmitanulmányai, melyeknél a politikát nem melőzhette, okozák, hogy oly tevékeny részt vett hazája, Bajorország tudományos ügy, mint politikai életében. A müncheni egyetem alapítása óta az egyháztörténet tanszékét foglalta el, s ettől csak politikai okok miatt volt kénytelen időnként megválni, pl. a híres tánczosó és I. Lajos bajor király kegyencze, Lola Montez által megbuktatott Abel miniszterium távoztakor. Tagja volt az 1848-diki frankfurti alkotmányozó nemzetgyűlésnek, hol

DÖLLINGER.